

Buletin INFORMATIV

Anul XXII • nr. 1 (248) • Ianuarie • 2013

**MINISTERUL CULTURII
ȘI PATRIMONIULUI NAȚIONAL**
**CENTRUL NAȚIONAL PENTRU CONSERVAREA
ȘI PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE**

013701 București • Piața Presei Libere nr. 1 • corp B 1

• etaj V / VI • telefon/fax 317 89 70

www.centrul-cultura-traditionala.ro

e-mail: contact@cncpct.ro

Director: Ciprian OGRĂZEANU

Redactor coordonator: **Oana Gabriela PETRICĂ - director adjunct**

Colectiv redacțional:

Mihaela CIORCILĂ (secretar de redacție) • **Dănuț DUMITRAȘCU**

Elena GAVRILUȚIU • **Mirela MIHĂILĂ**

Difuzare: **Mariana COMAN**

Coperta I - **Maria COLHON** (Sebeș, jud. Alba) -
Maica Domnului cu Proorocii

Coperta IV - **Ana GRUNZU** (Tomești, jud. Iași) -
Obiceiuri de Anul Nou

Fotografiile de Dănuț Dumitrașcu

ISSN 1224 - 6921

Tehnoredactare: **Anca Cristina VERGULESCU**

Cuprins:

Cercetare aplicată

*Practici de cercetare, conservare și valorificare
ale obiceiurilor vieții de familie (II).....2*
(Anamaria STĂNESCU)

Datini și obiceiuri

Obiceiurile lunii ianuarie8
(Dr. Iuliana BĂNCESCU)

Agenda ianuarie 201318

Ecouri

Expoziția Națională de Artă Naivă la a XLIV-a ediție.....25
Expoziția Județeană de Icoane „Pârnu Mutu Zugravu“28
(Cosmin BLOJU)

Noi apariții editoriale

Constantin Șerb, Poiana Sibiului - monografie31
(Prof. univ. dr. Ilie MOISE)
Pamfil Bilțiu, Studii de etnologie românească.....33
(Dr. Aura-Andreea PETRE)
Arta naivă în Argeș.....35
(Sorin Dănuț RADU)

Cercetare aplicată

Practici de cercetare, conservare și valorificare ale obiceiurilor vieții de familie (II)

Riturile de trecere din ansamblul actual al obiceiurilor tradiționale românești socializează biologicul, oferind un tipar cultural contemporan al celor mai importante momente din viața unui om: nașterea, nunta și înmormântarea. Depășirea optimă a acestor praguri vitale depinde atât de calitatea vieții individului, cât și de viața comunității tradiționale.

Cercetarea stadiului actual al obiceiurilor vieții de familie și promovarea valorilor de patrimoniu în domeniul culturii tradiționale românești sunt obiective înscrise în strategia generală a Centrului Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale.

În continuare, voi ilustra modalitățile de imersiune etnologică ale specialiștilor CNCPCCT în semiotica manifestărilor cutumiare prilejuite de sistemul de înrudire prin nuntă.

II. Nunta. Metode de cercetare și interpretare

La nivel social, nunta este un moment conceput ca un determinant pentru existența familiei. Este un act ritual asumat conștient atât de mire, cât și de mireasă. Se distinge de căsătorie, aceasta fiind un act juridic de administrare al posesiunii și al moștenirii și de taina cununiei, prin

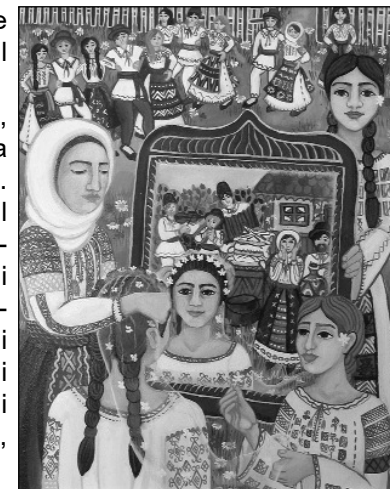
intermediul căreia un bărbat și o femeie sunt încununăți, prin preot, cu harul Sfântului Duh.

În cultura populară românească, riturile de trecere mediază raportarea existenței umane la un model mitic. Drept urmare, nunta reconstituie traseul inițiativ al eroului, care-și găsește crăiasa viitoare mireasă, în urma depășirii unor probe de maturitate. Prin intermediul metaforelor, poezia ceremonialului de nuntă echivalează alcătuirea unui nou nucleu familial cu vânătoarea unui făpturi misterioase (floare, căprioară, stea) de către voinicul viteaz, care, implicit, dobândește calități războinice.

Printre obiectivele operaționale cuprinse în programele culturale de cercetare aplicată și de salvagardare a patrimoniului cultural imaterial ale CNCPCCT, se identifică analiza etnologică asupra familiei și a constituirii ei, contextualizarea riturilor nuptiale și a formelor poetico-muzicale aferente acestora și semnificația regulilor de înrudire, necesare consolidării structurii de neam sau a altui tip de alianță. De aceea, cercetarea etnologică a obiceiurilor de nuntă contemporane este importantă pentru conturarea unui scenariu ideal întemeierii unei noi familii tradiționale.

Culegerea informațiilor se face cu precădere pe cale orală și prin observație directă. Mai sunt folosite înregistrările vizuale ale nunților și reconstituirile, cu ajutorul memoriei colective. Foarte importantă este și consultarea martorilor vizuali și a izvoarelor scrise.

Documentele etnologice obținute în urma cercetărilor de teren sunt stocate în Baza Națională de Date Etnofolclorice, gestionată de CNCPCCT cu sprijinul partenerilor noștri din teritoriu. Informațiile sunt promovate și valorificate prin studiile de specialitate, publicațiile, colecțiile editoriale și expozițiile naționale ale CNCPCCT.

Împodobitul miresei - Adina-Elena Mocanu (Valea Cireșului, com. Botoroaga, jud. Teleorman)

Alai de nuntă - Valentin Crucianu (București)

Obiceiurile populare de nuntă constituie o fascinantă întrepătrundere între creștin și păgân, între sacru și profan, între ritual și spectacular. Reprezentată prin obiecte, repertoriu, acte rituale și conotațiile acestora, nunta contemporană este produsul unei îndelungate existențe în timp, generatoare de sinteze și stilizări.

Îmortalizarea secvențelor reprezentative pentru nunta tradițională a fost realizată și prin programul cultural „Revigorarea meșteșugurilor tradiționale și promovarea creativității artistice”. Astfel, au fost organizate expozițiile naționale de creație populară contemporană: „Lemnul - tradiție și modernitate” (2002), „Ștergarul românesc” (2004), „Covorul popular din România” (2006) și „Meșteșuguri de azi - podoabe tradiționale” (2010).

În acest context, au fost scoase din lada de zestre a neamului românesc o ploscă de naș, o copaie pentru frământat pâinea, un macat pentru perete, un covor țesut în război, un ștergar pentru icoană, un zgărdan, un șerpar, un steag de nuntă, veșminte și podoabe tradiționale pentru mire și mirează specifice pentru anumite zone etnofolclorice și multe alte creații populare contemporane.

CNCPCT a încurajat artiștii naivi să se inspire din obiceiurile de nuntă ale românilor, promovându-le creațiile artistice prin edițiile bienale ale Salonului Internațional de Artă Naivă și prin organizarea de tabere de artă naivă. Arta naivă inspirată din cultura populară este promovată, deoarece lumea satului a oferit constant oameni cu spirit artistic. Aceștia dacă nu fac o profesie din darul lor, tot reușesc să înobileze obiectele pentru uzul curent din gospodărie.

Pictorii naivi sunt insideri ai unei comunități tradiționale, înfățișând lumea lor Celorlaltă. Ei creează într-un limbaj unic, însă accesibil pe deplin celor din lumea satului. Limbajul artiștilor naivi este lipsit de prejudecăți, redând „adevărul prim”, ce dă senzația unei lumi aflată la prima ei dimineață. Celorlaltă, care sunt outsiderii comunității tradiționale, pictorii naivi le destăinuie aspecte ale vieții cotidiene și ale celei sacre specifice comunității tradiționale românești, precum obiceiurile de la nuntă.

Colecția „Albumul de artă populară”, editată de CNCPCT, ne propune o călătorie în bogăția zestrei culturale materiale a românilor, înfățișându-ne drumul și sufletul lutului și filosofia vestimentației tradiționale.

Studiul științific scris de dr. Corina Mihăescu, „Ceramica populară din Oltenia”, este primul volum al colecției „Albumul de artă populară” apărând în anul 2006. Sunt relatate informații obținute prin numeroase cercetări etnologice despre vase ceremoniale și instrumente muzicale confecționate din lut necesare obiceiurilor de nuntă.

Pentru că hainele însoțesc omul în toate împrejurările vieții sale (cotidiene, sărbătorești, ceremoniale) de la naștere și până la moarte, atenția specialiștilor în civilizație tradițională românească și a colaboratorilor CNCPCT s-a îndreptat asupra costumului popular în următoarele două volume ale colecției „Albumul de artă populară”.

În studiul științific „Costumul popular românesc”, publicat în 2006, dr. Maria Bâtcă relatează despre tipologia portului popular femeiesc și bărbătesc și despre podoabele și bijuteriile populare ceremoniale, cu precădere despre cele specifice ceremonialului de nuntă. De asemenea, identifică particularitățile zonale, funcțiile și semnificațiile costumului popular românesc.

Cu ocazia sărbătorilor de peste an și, mai ales, a nunților, veșmintele tradiționale sunt vii, în ele „citindu-se” o multitudine de sensuri, potrivit valorilor culturale românești. Asupra rosturilor veșmintelor populare s-a aplecat și dr. Ion Cherciu, CNCPCT publicând în 2008 „Costumul popular din Țara Vrancei”.

Riturile necesare împlinirii matrimoniale fac parte din ordinea de zi a sesiunilor de comunicări științifice din cadrul Colocviilor CNCPCT, intervențiile participanților fiind publicate în volumul „Sinteze”. Volumul retrospectiv „Sinteze 1994-2008”, editat în 2009, reprezintă un „remember” a celor cincisprezece ediții consecutive ale programului cultural „Colocviile CNCPCT”.

O imagine actuală a obiceiurilor de nuntă o regăsim în studiul științific „Roșcani: un sat pentru mileniul III”. Monografia coordonată de dr. Narcisa Știucă înfățișează o analiză etnologică a ritualurilor de nuntă contemporane. Editată în 2001 la Editura Emia din Deva, cartea conturează criteriile matrimoniale, sistemul de înrudire, cel de proprietate și de moștenire și ierarhiile sociale din satul Roșcani. Este rezultatul unei armonioase munci de echipă a specialiștilor CNCPCT, oferind informații atât despre obiecte rituale, cât și despre arta meșteșugirii lor.

În anul 2006, CNCPCT a realizat publicarea unui volum ilustrat cu fotografii din arhiva instituției, care să reprezinte un document etnologic vizual al stadiului de evoluție actual al obiceiurilor tradiționale românești. Astfel, coordonatoarea volumului, dr. Iuliana Băncescu, prezintă secvențe rituale din ceremonialul nunții, cu scopul de a alcătui o carte de vizită a obiceiurilor vii ale românilor. Drept urmare, „Obiceiuri tradiționale din România. Sărbători în imagini” este primul număr al colecției „Tradiții”.

Valorificarea activității de cercetare și promovare a culturii tradiționale din România este realizată și prin proiectul editorial „Anotimpuri culturale”.

În volumul al doilea, „În pragul lumii albe”, apărut în anul 2001, dr. Narcisa Știucă evidențiază importanța nașterii în cadrul riturilor de trecere. Implicit, în acest mod, autoarea volumului explică sensul relațiilor de rudenie, statutul de mamă/soție și de tată/soț generate prin întemeierea unei familii noi, prin nuntă. Dacă ceremonialul nunții nu este săvârșit, apar dezechilibre în cadrul comunității tradiționale, noul născut având statutul de bastard sau de copil din flori. De asemenea, în cazul decesului unui „copil făcut pe urzici” acesta se transformă în pricolici. Astfel, cel de al doilea volum al colecției „Anotimpuri culturale” evidențiază în subsidiar importanța riturilor necesare pentru realizarea relațiilor de rudenie consangvină și spirituală (nășia, cumetria, înfrăția).

„Repere dobrogene. Note și comentarii de teren” este publicat în 2004, fiind cel de a al patrulea volum al colecției „Anotimpuri culturale”. Acesta reprezintă concretizarea unor cercetări desfășurate de specialiștii și

colaboratorii CNCPCT asupra obiceiurilor din ciclul familial specifice pentru comunitățile multietnice din Dobrogea.

Nunta aromânească este prezentată de Gabriela Cristea, obiceiurile nuptiale ale comunităților grecești și italiene sunt cercetate de Narcisa Știucă, iar tradițiile de la nunta lipovenească sunt ilustrate de Cerasela Tănase. De asemenea, riturile de trecere ale meglenoromânilor sunt expuse de Emil Țârcomnicu și obiceiurile vieții de familie ale comunității turco-tătare ne sunt înfățișate de Iuliana Băncescu și de Ioana Maria Cremenescu. Cunoașterea Celuilalt din Dobrogea a determinat specialiștii în etnografie și etnologie să adopte ideea că modelul cultural dobrogean este o copie la scară redusă a civilizației balcanice.

Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale propune folcloriștilor, etnologilor și publicului larg un dialog deschis și elocvent necesar pentru conservarea și promovarea valorilor autentice ale culturii tradiționale românești.

Anamaria STĂNESCU

Referent, CNCPCT

Fotografii de Dănuț DUMITRAȘCU,

Consultant artistic, CNCPCT

Datini și obiceiuri

Obiceiurile lunii ianuarie

Începutul anului aduce în comunitatea românească multe obiceiuri care o înveslesc și, pentru moment, schimbă ierarhiile sociale, performând rituri arhaice, ale căror origini se pierd în timp, situându-se înaintea creștinismului; sunt cele mai păgâne (dacă putem spune astfel) dintre obiceiurile de peste an, dar și-au căpătat un loc în lumea satelor românești prin fastul și veselia pe care le răspândesc, dacă evită limbajul trivial, gesturile obscene și practica de a cotrobăi și a face pagube prin curțile oamenilor, motive pentru care au și fost respinse și au dispărut în anumite localități.

Luna ianuarie începe în multe locuri din țară cu continuarea paradei, jocului și colindului diverselor cete de mascați (*moși, babe, țigani, capre, bungheri, urși* etc.). Anul Nou (*Sânvăsăiu* sau *Crăciunul Mic*) este mai mult o sărbătoare laică decât una religioasă. Ea marchează trecerea în noul an civil (anul nou bisericesc începe la 1 septembrie), fiind și ziua de prăznuire a Sfântului Vasile cel Mare. În această perioadă se întâlnesc mai multe obiceiuri populare, având, în general, caracter distractiv sau de urare, de tradiție mai veche sau mai nouă.

Cercetătorii văd în obiceiurile populare care se desfășoară în această perioadă ritualuri de renovare simbolică a lumii, de alungare a spiritelor rele sau de divinație; un complex de ceremonii și superstiții, care fac din această

Slujba de Bobotează la Rogojești, jud. Botoșani

perioadă a anului una dintre cele mai bogate în datini populare - o perioadă de trecere între două cicluri de vegetație sau de munci, al cărui prag îl constituie Anul Nou.

Așa cum Crăciunul este dominat de colinde, Anul Nou este marcat, în comunitatea românească, de *urarea cu plugușorul*, cu *sorcova*, cu *buhaiul*, *Vasilca* și jocurile mimice cu măști de animale sau personaje țărănești. Sunt obiceiuri care încă se păstrează. Poate datorită caracterului lor spectacular sau pentru prilejul de a petrece pe care-l oferă comunității; pentru câștigul pe care-l au cei ce le practică sau pentru darul comuniunii (a întregii comunități, dar și a cetei deja formate pentru obiceiurile de Crăciun).

Remarcăm că nici de Anul Nou nu lipsesc colindele. Ele însă vestesc această sărbătoare și conțin urări pentru noul an. Am întâlnit în Maramureș și colinde creștine, care conțin îndemnuri morale și sfaturi. Acum, ca și la Crăciun, este obiceiul de a trimite și primi felicitări scrise, cu urări pentru Noul An; mai recent, pe e-mail.

Fetele încearcă, prin diferite practici, să vadă cum și unde li se află drăguții. Vrăjitoarele fac vrăji din cele mai recunoscute. Unii priveghează, cu credința că vor afla locuri pline de comori. Alții, sperând să vadă cerurile deschizându-se. Mai demult, se făcea calendarul de ceapă, pentru a vedea cum va fi anul viitor, din punct de vedere al recoltelor și al vremii.

Cea mai ținută sărbătoare este însă Revelionul. Fie în familie, fie cu prietenii, fie la vreo cabană sau la marile revelioane organizate de autoritățile administrative, românii petrec cu joc, mâncare și băutură. La miezul nopții, la cumpăna dintre ani, ciocnesc un pahar cu șampanie, aprind artificii sau pocnesc, nu din bici, cum era odată obiceiul, ci cu petarde și artificii.

Cele mai răspândite obiceiuri populare sunt jocurile mimice, în care predomină măștile de animale. Ele pot fi împărțite în mai multe categorii: a) *turca*, *bourița* și *cerbul*; b) *brezaia*; c) *capra*, *cămila*, *cerbuțul* și *malanca*; d) jocuri cu mare desfășurare, cu numeroase măști și personaje travestite. [Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, Editura Excellence Univers, București, 1999] Acestora poate că ar trebui să le adăugăm *struțul*, pe care l-am văzut în obiceiurile dobrogene, în ultimul timp.

Denumirea de *capră* este specifică zonei Moldovei. Caprele din Moldova, cu bot de lemn, au specifice coarnele mai mici și mai puțin împodobite decât în restul țării. Ele sunt acoperite cu covoare sau macaturi și, uneori, poartă pe spinare o fâșie cu clopoței. Caprele dansează împreună cu *ursul* dansuri grotești. Celelalte personaje mascate care le însoțesc prezintă adesea scene comice, cu aluzie la comunitate sau la evenimente actuale. Chiar și pe vremea comunismului, se făcea aluzie la regim și la condițiile de trai. În mod tradițional, capra joacă în mijloc, fiind înconjurată de celelalte măști, după cântarea la fluier sau la strigăturile flăcăilor care au sarcina de a o juca.

În zona Transilvaniei, capra poartă denumirea de *turcă*. În zona Hunedoarei *turca* se numește și *cerb* sau *cerbuț*. Capul turcii are specifice două coarne înalte, împodobite cu beteală, panglici și clopoței. Uneori este împodobită cu fâșii lungi și multicolore de pânză sau, mai nou, de hârtie colorată. Se spune că *turca* era jucată de oamenii însurați. Flăcării se temeau să o joace, căci se credea că pentru șase săptămâni se depărtează de ei îngerul cel bun și sunt lăsați în voia celui rău.

În zona Munteniei, capra poartă denumirea de *brezaie*. Însoțită de moș, babă și alte personaje mascate, prezintă diferite scene comice. În zona Muscelului, are cap de lup, barză, vulpe, câine, cocoș sau vultur. Glumește, cântă, îi înveselește pe bătrâni, îi sperie pe copii, dă ghes tinerilor.

În Bucovina, capra se numește *malancă*, închipuind o pereche de bătrâni. Casele gospodarilor trebuie să fie curate, căci pe celelalte le murdărește *moșneagul* cu funingine. Cu capra, indiferent care ar fi denumirea locală a acesteia, se umbla de la Crăciun până la Bobotează. Mai demult,

Ceată de *Bungheri* de la Câmpulung Moldovenesc

umba o ceată, formată din 15-20 de feciori. Acum umblă și câte 2-3 bărbați, chiar și căsătoriți. În zilele noastre capra se poate vedea nu numai în curțile gospodarilor, ci și în pietele orașelor, în tren, în gări; umblând dintr-o localitate în alta, pentru a câștiga bani și a-i delecta pe oameni. Obiceiul viu este de mai mică amploare ca altădată, dar el a fost mult amplificat prin spectacolele de obiceiuri care se organizează în această perioadă a anului aproape în fiecare reședință de județ sau oraș mai important.

Caprele dansau împreună cu ursul dansuri grotești, iar mascații improvizau unele scene comice tradiționale. În zilele noastre, în Moldova, acolo unde se joacă ursul, acesta este un joc de sine stătător. Ursul joacă îndemnat de ursar, în ritmul tobelor și al fluierăturilor.

Ceata este completată de alți mascați: *moși*, *babe*, *domnișoare* etc. Toți, flăcăi deghizați. Măștile sunt confecționate din cârpe, blănuri de oaie, de iepure; costumele - din haine vechi; recuzita - obiecte casnice demodate, băte, decorate cu beteală, hârtie colorată, clopoței etc. În Bucovina, mascații se dau pe față cu funingine și se împodobesc cu pene. În Maramureș, se pot întâlni cete de *draci*, care, în zăngănitul tălăngilor care le sunt agățate de costumul din blană, saltă pe ulițe după colindători.

La Anul Nou există mai multe obiceiuri specifice fiecărui ținut. În Moldova se întâlnesc cele mai multe datini la această sărbătoare. Toate sunt „puse în

scenă” de ceata de feciori. Mai deosebiți sunt *Împărații* din Bosanci, județul Suceava, cu costume alcătuite din pene colorate. Ei joacă și urează gazdelor, la sfârșit. *Căiuții* sunt un obicei specific județului Botoșani. Ceata, mai mică sau mai mare, în funcție de vârsta participanților, colindă din casă-n casă, jucând în ritmul fluierăturilor și strigăturilor, precum și al muzicii, când flăcăii mai mari își permit să o plătească. Costumul include un cap de cal din lemn, împodobit cu beteală și hârtie colorată.

Un obicei unic în țară se desfășoară în Bucovina, la Anul Nou. Este vorba despre *bungheri*. Costumați în uniforme militare asemănătoare celor ale generalilor austrieci, ei joacă în cerc și strigă strigături de joc și licențioase. Sunt acompaniați de instrumente de suflat și tobe, în ritmul *Arcanului*, dans specific acestei zone.

Tot în Moldova, se întâlnește dansul Arnăuților, a căror sosire o anunță sunetul de zurgălăi, tobe și trompete. Ei sunt îmbrăcați în costume populare și poartă peste cămașă o năframă din borangic sau un șervet pe care sunt prinse mărgelile. Deasupra poartă o flanelă roșie. Pe cap au căciulă împodobită cu mărgelile și bucățele de oglindă. Poartă și fustă cu zdrențe, de cele mai multe ori roșie sau albastră, opinci cu zurgălăi, ȋtari albi și buzdugan împodobit în mână. Joaca pe la case *leșeasca*, pe melodia unei fanfare pe care o tocnesc special pentru acest moment.

În județul Iași, la Cotnari, colindă cerbul cu mascații, care sunt primiți de către cei care au copii mari. Pe *căldărari* îi primesc să joace doar în fața porții, unde îi și servesc cu dulciuri și vin, pentru că, dacă-i scapă prin casă, fac rău. *Obiceiurile îs frumoase pe pământ, dar nu-s primite înaintea lui Dumnezeu. Atâta ai voie de Anul Nou, în ziua de Sfântul Marele Vasile: să sameni cu grâu. Iar seara nu ai voie să pui mască pe obraz; și niciodată, nu numai de Anul Nou, pentru că te asemeni cu vrăjmașul dacă-ți pui mască cum își pun căldărarii, cu pene și cu coarnele celea; ești adevărat diavol; adevărat diavol. Ești depărtat de biserică. Nu ai voie nici doba s-o bați pentru că Sfântul Marele Vasile, înspre Sfântul Vasile, tătă noaptea aceea o stat și-o scris molitfele. Și veneau vrăjmașii și-l necăjeau. De asta ți-o pus numele - parcă ești vrăjmaș - pentru că veneau vrăjmașii la Sfântul Vasile și-l necăjeau, nu-l lăsau să scrie. Și el lăsa de scris și se ducea și le-arunca bani. Și iar veneau. Și așa o făcut până au scris toate molitfele. Și-acuma, dacă te-ai dus dimineța cu semănatul, este voie de Biserică. Dar dacă te-ai dus seara cu dobe, cu mascați, cu căldărăniț, cu fel de feli di iestea, așă, nu ai voie; te asemeni cu vrăjmașul.* (Elena Enăchescu, Cotnari)

Plugușor la Câmpulung Moldovenesc

Fotografii din arhiva autoarei

În aceeași zonă, de Anul Nou, la Dobrovăț, în județul Iași, se făcea „nuntă țărăneasă”. Băieții se îmbrăcau în costume populare, cu căciulă brumărie pe cap, își făceau plete din păr de cal, purtau mănuși albe, pușcă de lemn, opinci, ciorapi albi. Este un fel de teatru popular cu patru *jieni*, un *haiduc*, *vânător*, *harap*, *jidan*, *domn* și alte roluri, care nu se mai face de vreo 40 de ani, dar a fost păstrat în memoria bătrânilor. Din păcate, nu am putut reconstitui și textele care se rosteau. Ceata colinda în casele gospodarilor, iar aceștia aveau pretenția „să le cânti să răsunе, să le stingi lampa”. Mergeau din seara de Anul Nou până a doua zi la amiază, la cei care îi primeau, apoi, seara, se adunau în centru. Făceau repetiții, începând de la Crăciun, la casa câte unui membru al cetei.

Alte forme de teatru popular sunt *Jienii* (*Banda Jienilor*, *Jienia* sau *Haiducii*) și *Banda lui Bujor*, *Curcanii* în Teleorman etc. Variantele existente ale acestui teatru popular pornesc de la renumele pe care l-au avut haiducii în popor și de la legendele care s-au creat în jurul faptelor lor de vitejie. În prezent, acest tip de teatru popular aproape că a dispărut. Am mai văzut totuși, sporadic, unele trupe în Moldova și Dobrogea, mai mult pe scenă sau organizate de dascăli, la școală.

Un obicei general, practicat de români cu prilejul Anului Nou, este *Plugușorul*, care se recită din casă-n casă în seara din Ajunul Anului nou sau

până în dimineața acestuia. Era practicat de copii sau adolescenți, ca și acum. Dar se spune că, mai demult, îl practicau numai bărbații în puterea vârstei. Izolat (în județele Botoșani și Galați), este consemnată și prezența femeilor în ceată. În general, se practica în cete mici, de doi-trei inși. Mai demult, se ura și în cete mai mari, care își alegeau un vătaf. Recitarea textului este însoțită de sunetul clopoțelilor, al buhaiului și de pocnetul bicelor. În scenariile mai complexe ale obiceiului apar și instrumente muzicale (fluiet, cimpoi, tobă, cobză, vioară), pocnitori și pușcoace, care amplifică atmosfera zgomotoasă în care se desfășoară obiceiul.

Unii cercetători îl leagă de începutul primăverii, când se sărbătorea, în trecut, Anul Nou. Odată cu stabilirea datei acestuia la 1 ianuarie, se presupune că a migrat și obiceiul. Ca răsplată, colindătorilor li se dădeau colaci, fructe, bani, cârnați, pentru care se mulțumea.

În prezent, plugușorul este utilizat mai mult pentru felicitarea autorităților și a rudelor între ele. Pe la case, în sate și la orașe, se practică în cete mici, de către copii, în dimineața Anului Nou. În unele locuri se mai practică *Plugul cel mare*, cu plug tras de boi sau purtat de flăcăi. Dar în cea mai mare parte a Moldovei, a Munteniei și în Nordul Dobrogei, acesta a fost înlocuit de buhai.

În dimineața Anului Nou, ca o continuare a Plugușorului, copiii umblă cu *semănatul*. Ei aruncă semințe de grâu, porumb sau orez prin case și peste oameni. În Bucovina, rostesc o urare scurtă (*Sănătate! Anul Nou!*), primind în schimb bani, fructe, nuci, colaci. Mai recent însă s-a generalizat formula de la Sorcovă, prezentă, inițial, în centrul Moldovei: *Să trăiți/Să-nfloriți/ ca merii,/ca perii,/În mijlocul verii,/Ca toamna cea bogată/De toate-ndestulată!* [text cu circulație curentă în Moldova, Bucovina, dar și în alte regiuni ale țării].

Altă formă de colind de Anul Nou este *Sorcova*. Mai demult, la Sfântul Andrei se puneau în apă, la înflorit, ramuri de măr, păr sau vișin. Cu ele se colinda din Ajun, până în dimineața zilei de Sfântul Vasile. Astăzi acestea sunt înlocuite cu sorcove făcute din flori de hârtie colorată, ornate cu beteală. Obiceiul este practicat de copii, care intră în casă și le lovesc, pe rând, pe gazde, cu sorcova, recitând formula tradițională consacrată. Prin Buzău, Prahova, Argeș, Teleorman și Olt se colinda mai întâi la fereastră, spre a le deștepta pe gazde.

Pocniturile din bici și din pârâitoare (mai nou, petardele) se spune că sunt menite a alunga spiritele rele. Pe de altă parte, Anul Nou este un prilej de efectuare a actelor magice și pronosticurilor.

În această noapte, se spune că se deschid cerurile. Iar cui priveghează și le vede deschise, i se va da orice va cere. Se spune că animalele vorbesc, povestind tot ce au făcut în timpul anului. Se mai spune că așa cum e omul la Anul Nou va fi tot anul (vesel sau trist). Mai demult, se ungea cu untură și cărbune de tei pe la ferestrele și ușile grajdului, ca să nu intre strigoaicele, să strice vitele. Se punea busuioc, cercei sau salbă la parul de la gard, pe casă sau pe clăile de fân. Se spunea că dacă în dimineața Anului Nou vei găsi obiectul rourat, e semn de noroc. Și în prezent se mai face plăcintă cu răvașe, pe care se scriu calități sau diferite trepte de bogăție.

Așadar, Anul Nou este sărbătoarea cu cele mai puține datini creștine. Dar este și noaptea în care, în mânăstirile din România, este obiceiul de a se face priveghere și slujbă de toată noaptea. A doua zi, de Sfântul Vasile, se citesc Molitfele pentru dezlegare de lucrările diavolești ale acestui sfânt și rugăciuni de binecuvântare a anului care începe.

Boboteaza, numită și Epifanie (Arătarea Domnului) este unul dintre cele mai mari praznice creștine. Este sărbătoarea Botezului Domnului în Iordan, de la Sfântul Ioan Botezătorul. În primele trei secole creștine, se sărbătorea odată cu Nașterea Domnului, tot la data de 6 ianuarie. Este o mare sărbătoare a românilor pentru că, în această zi, s-au arătat toate Persoanele Sfintei Treimi și tot acum se sfințește Aghiazma Mare.

Cu câteva zile înainte de Bobotează preotul umblă „cu ajunul”; colindă fiecare casă, cântând troparul sărbătorii și stropind cu aghiazmă oamenii și locul. Dacă sosește în ziua Ajunului, este întâmpinat cu mâncare de post (prune uscate fierte, grâu fiert, mere etc.). Pentru că Ajunul Bobotezei este zi de post aspru. Oamenii îl întâmpină pe preot cu lumânare aprinsă, la poartă; uneori îl conduc și la câteva case vecine, la ieșire. Copiii îl însoțesc și îi anunță sosirea, strigând înaintea lui *Chiralesa!* (de la grecescul *Kir eleison* = Doamne, miluiește). Aceasta mai ales în Bucovina și în Moldova.

Peste tot în țară se face sfințirea mare a apei (Aghiazma Mare). Cu această apă sfințită, considerată nesticăcioasă, „jumătate de împărțășanie”, pentru cei oprți a se cumineca, se stropesc casele, oamenii, animalele, păsările. Oamenii cred că este izbăvitoare de boli, sfințitoare și purificatoare. Ea se bea nouă zile, de la 6 ianuarie până la 14 ianuarie inclusiv, și, în cursul anului, de către cei oprți de la Sfânta Euharistie, sau cu binecuvântare specială de la duhovnic. Se păstrează ani de zile, cu credința că este nesticăcioasă.

În mai multe locuri se fac cruci de gheață, se trag focuri de armă pentru alungarea spiritelor rele și se merge la râu pentru sfințirea apei. Specific

localităților de pe Valea Dunării, în județele Dolj, Călărași, Giurgiu, Constanța este aruncarea crucii în apă de către preot și recuperarea ei de unul dintre feciori. Tot în aceste localități se practică botezul (*încurarea*) cailor (stropirea cu aghiazmă a animalelor și rugăciunea pentru ele). În județul Dolj se practică „păzitul fântânilor” în localități precum Moțăței, Dobridor, Poiana Mare, Maglavit, Seaca de Câmp, Piscu Vechi etc. În mai multe locuri din țară se sfințește la Bobotează apa râului care trece prin sat sau a vreunui izvor.

Ca să nu se spurce apa sfințită, nouă zile după Bobotează femeile nu spală rufe. Fetele iau o floare din cele ce împodobesc crucea la Bobotează și cred că, dacă o vor pune sub pernă, își vor visa viitorul soț. În unele locuri este obiceiul ca, după sfințirea aghiazmei mari, flăcăii să o împartă pe la fiecare gospodărie sau chiar să stropească prin case, pentru a le apăra de rău.

În Maramureș (Dumbrăvița) se mai practică, la această dată, *Vergelul*, întâlnirea fetelor și feciorilor, pentru a se cunoaște. În Vâlcea (Muereasca) de Bobotează are loc „alegerea de june”. La Brașov (Dăișoara) se face „întâlnirea vecinătăților”, fiind zonă cu influență săsească. În zona Bistriței (Chintelnic) se fac *Hâzii*. Tot în această perioadă se făceau, în mod tradițional, tocmelile (înțelegerile pentru căsătorie).

În comuna Morteni din județul Dâmbovița se face un obicei unic, cunoscut sub denumirea de *Steag* sau *Geavrele*. Cu o săptămână-două înaintea Bobotezei, băieții iau de la femeile mai în vârstă geavrele (batiste). În Ajunul Bobotezei, se strâng la o gazdă, unde le cos, pe un par înfășurat în tricolor, lung de 9-11 metri. În vârf îi pun cruce, ciucuri, tricolor și busuioc. De Bobotează, steagurile din cele patru sectoare ale localității se sfințesc în centru, de către preot. Apoi merge fiecare ceată în sectorul ei. Colindă din poartă-n poartă, ridicând steagul de trei ori în sus. De Sfântul Ioan, a doua zi, îl desfac, la aceeași gazdă. Își numără banii câștigați și își povestesc întâmplările de la umblatul cu steagul. Ei fac, conștiincios, acest obicei în fiecare an. Se spune că, dacă nu-l mai fac un an, nu mai au voie să-l facă vreme de șapte ani.

În trecut existau mai multe obiceiuri la această sărbătoare. Ele țineau de domeniul magicului: ghicirea ursitului, aducerea de mană pomilor, sporul casei etc. În Munții Apuseni se făcea *Ardeasca*. Fetele și flăcăii luau câte un tăciune. Pe un tăpșan, făceau un foc mare și săreau peste el. Cu fumul se afumau pomii, casele, pâinea, pentru a le sfinți și păzi de rău.

A doua zi, prăznuirea Sfântului Ioan Botezătorul încheie ciclul sărbătorilor de iarnă. Este sărbătoarea „celui mai mare om născut din

femeie”, care L-a botezat pe Cel propovăduit de El ca Mesia. Este una dintre cele trei sărbători dedicate sfântului în cursul anului (celelalte două sunt Sânzienele (Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul) și Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul.

În această zi, oamenii se stropesc cu apă, se cufundă în râuri, iazuri sau jgheaburi, iar feciorii din sat udă fetele cu apă de fântână sau din căldărușa popii. În mai multe locuri din Ardeal (Sibiu, Alba, Brașov, dar și în zona limitrofă - județele Vâlcea și Olt) se practică obiceiul cunoscut sub numele de *iordănit* sau *udatul (muiatul)* Ionilor. Unii preoți, din fericire tot mai puțini, practică, la această dată, botezul copiilor avortați, extrăgând bilețele cu numele de Ion și Ioana, lângă icoana Sfântului Ioan Botezătorul. Tot aceasta este data când tradiția prevedea încheierea obiceiurilor de iarnă și stricarea cetelor de feciori, când se organiza masă și joc cu tot tineretul. Dar acest din urmă obicei se mai păstrează rar, mai ales în Ardeal.

Cei care poartă numele de Io(a)n sunt iordăniți (udați sau aruncați în sus), până când dau un dar. În Muntenia obiceiul se numește *Vălărit* și este practicat de feciori. Aceștia umblă din casă-n casă, „botezând” și ridicând pe oricine întâlnesc. Ca dar, iordănitarii primesc bani, iar mai demult primeau carne. Seara fac petrecere cu toate fetele pe care le-au iordănit acasă sau la fântâni.

Prin fastul și diversitatea lor, sărbătorile de iarnă sunt cele mai ample și mai spectaculoase din cultura populară actuală. Aceste trăsături ale lor au făcut să fie exploatate în cadrul unor spectacole și festivaluri de folclor, încât și acestea din urmă sunt considerate, în unele localități, drept tradiție. În acest sens, menționăm festivalurile de la Sighetu Marmăției, Suceava, Curtea de Argeș, Botoșani, Constanța, Târgoviște, Iași, Târgu Lăpuș, Piatra Neamț, Nazna (Mureș), Sibiu, Timișoara, Vaslui, Focșani etc.

În calendarul românilor, acest ciclu de sărbători este foarte important. Este cea mai lungă perioadă a anului când sărbătorile se țin lanț, cea mai bogată în semnificații și evenimente creștine; cea care îi leagă mai mult pe români de tradițiile populare și de locurile natale; cea care impune comunității românești alte ierarhii, altă stratificare socială decât cea obișnuită; este perioada care, în multe locuri, te transportă într-o lume străină parcă de obișnuințele cotidiene - o lume în care e, cu adevărat, sărbătoare.

Dr. Iuliana BĂNCESCU
Cercetător științific II, CNCPCT

Agenda*

Alba

24 ianuarie – Alba Iulia

Spectacolul „O zi fierbinte în ianuarie”, dedicat Unirii Principatelor Române.

Bacău

15 ianuarie – Mărgineni

„Eminescu - mit al culturii naționale” - șezătoare cultural-artistică, organizată în colaborare cu școlile și parohiile ortodoxă și catolică din localitate. Totodată, se organizează și Simpozionul „Semnificația sărbătorilor religioase ale lunii ianuarie”.

Botoșani

11-13 ianuarie – Botoșani, Ipotești

Manifestări dedicate *Zilelor Eminescu*.

Buzău

24 ianuarie – Buzău

Spectacol festiv dedicat *Zilei Unirii Principatelor Române*.

● În perioada 15-30 ianuarie, în județ se desfășoară consfătuiri de lucru cu instructorii formațiilor artistice buzoiene, precum și cu meșterii populari și creatorii colaboratori ai CJCPCT.

*N.R. Informațiile de la această rubrică sunt furnizate de centrele județene pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale. Pentru confirmări, vă rugăm consultați organizatorii.

Caras-Severin

7 ianuarie – Grădinari

„Balul Ionilor”; participă sărbătorii și invitații lor. Organizatori: Casa Culturală „Cacova” și Școala cu clasele I-VIII Grădinari.

24 ianuarie – Reșița, localități din județ

Spectacole aniversare „Unirea Principatelor”; participă formații tradiționale din Reșița și din localități din județ.

● Pe parcursul lunilor ianuarie și februarie, consiliile locale și primăriile din localitățile Armeniș, Sat Bătrân, Submarginea, Poiana (com. Buchin), Câlnic (Reșița), Bârza (com. Topleț), Sadova Nouă, Sadova Veche (com. Slatina Timiș) și Grădinari derulează Proiectul „Balul Izmenelor”, care vizează conservarea și promovarea costumelor populare. În context: premiera celor mai autentice costume populare.

Constanța

24 ianuarie – Constanța - Colegiul Național de Artă „Regina Maria” și Școala nr. 8

Manifestări cultural-artistice dedicate Unirii Principatelor Române.

24 ianuarie – Constanța - Școala nr. 23 „Constantin Brâncoveanu” „Eminescu și Unirea” - simpozion.

Galati

6 ianuarie – Galați - Faleza Dunării

Ceremonie religioasă organizată de Arhiepiscopia Dunării de Jos și concert folcloric dedicat sărbătorii Bobotezei, susținut de Fanfara „Valurile Dunării” și Ansamblul Folcloric „Doina Covurluiului”.

11-25 ianuarie – Galați

În cadrul Programului „Clepsidra”, se organizează concerte filantropice pentru persoane din categorii sociale defavorizate.

15 ianuarie – Galați

Manifestări dedicate *Zilei Culturii Naționale*.

17 ianuarie – Galați

Întâlnire cu directorii căminelor culturale, specialiști și colaboratori din județul Galați.

18 ianuarie – Galați

Expoziția elevilor Clasei de Artă fotografică a Școlii de Arte.

24 ianuarie – Galați

Celebrarea Unirii Principatelor Române de la 24 Ianuarie 1859 - manifestări culturale complexe.

25 ianuarie – Galați

Premiile revistei „Dunărea de Jos” - ediția a VIII-a.

28 ianuarie – Galați

Salonul de Iarnă al Artiștilor Fotografi Gălățeni - participă cei mai reprezentativi artiști fotografi din județ.

30 ianuarie – Galați

Salonul de Iarnă al Artei Vizuale - vernisajul expoziției de arte vizuale: pictură, sculptură, design, ceramică, artă decorativă. Lucrările expuse sunt realizate de elevii claselor de pictură și grafică. Vernisajul este urmat de un program artistic susținut de elevii claselor de pian, actorie și chitară clasică.

● În luna ianuarie demarează cercetarea etnografică cu tema „Mărțișorul” - program de cercetare aprofundată și de valorificare, derulat în parteneriat cu primăriile selectate în proiect.

● Apare nr. 131 al Revistei „Dunărea de Jos”.

Gorj

15 ianuarie – Târgu Jiu - Teatrul „Elvira Godeanu”

„Eminesciana”/ZIUA Culturii Naționale. Complex de manifestări culturale închinat sărbătoririi nașterii poetului național și omagierii culturii românești. Organizator: CJCPCT Gorj. Parteneri: Biblioteca Județeană „Christian Tell”, Ansamblul Artistic Profesionist „Doina Gorjului”, Liceul de Arte „Constantin Brăiloiu”, Teatrul Dramatic „Elvira Godeanu”, Reprezentanța Gorj a Uniunii Scriitorilor din România.

24 ianuarie – Târgu Jiu și localități din județ

„Pururi uniți sub tricolor” - spectacole literar-muzical evocatoare închinat Unirii Principatelor Române.

25 ianuarie – Târgu Jiu - Muzeul Județean „Alexandru Ștefulescu”

„Strategii și politici culturale în Gorj” - seminar metodic. Participă directorii așezămintelor culturale și bibliotecari publici din județ.

Harghita

19 ianuarie – Miercurea-Ciuc

20 ianuarie – Ciurmani

Manifestări organizate cu ocazia Zilei Culturii Maghiare.

Iași

3 ianuarie – Hârlău

Festivalul Obiceiurilor de Iarnă.

5-25 ianuarie – Iași - Institutul Cultural Francez

Expoziția de pictură naivă „Anotimpuri”.

Maramures

21 ianuarie-2 februarie – Baia Mare

Salonul Artiștilor Plastici Băimăreni.

Olt

1-31 ianuarie – Slatina

Salonul Național de Artă Fotografică „Etnografica” - ediția a II-a: expoziție, proiecție fotografii și sesiune de comunicări din domeniul fotografiei etnografice.

6-7 ianuarie – Giuvărăști, Gârcov

Obiceiuri de Bobotează: Păzitul Fântânilor și Iordănitul în localități din sudul județului.

6-7 ianuarie – Slătioara, Ghimpești

Botezul cailor și concurs de frumusețe și tracțiune.

15 ianuarie – Slatina

„Mihai Eminescu - poet național al românilor”. Manifestare complexă: expoziție de carte, pictură și grafică, spectacole de muzică și poezie, expuneri.

● În luna ianuarie încep proiectele:

- „Artizanii Oltului” - inventarierea și promovarea creatorilor populari, a meșteșugurilor și meșterilor din județul Olt (ianuarie-decembrie);

- Festivalul „Teatrul pentru Măine” (ianuarie-noiembrie);

- „Tradiții, Obiceiuri, Cutume” - program de cercetare etnofolclorică în localitățile județului Olt: obiceiuri de naștere, botez, nuntă, hora de pomană, înmormântări, obiceiuri și tradiții legate de hora satului, Govia, culegere de bocete, cântece, descântece etc. (ianuarie-decembrie);

- „Tezaur Uman Vii” - proiect dedicat celor mai reprezentativi purtători și transmițători ai tradițiilor, obiceiurilor, meșteșugurilor, folclorului din județ și întocmirea dosarelor pentru obținerea titlului de „Tezaur Uman Viu” (ianuarie-decembrie);

- „Casa tradițională în județul Olț” - conservarea și promovarea specificului fiecărei localități prin construirea unei case tradiționale (ianuarie-decembrie);

- „Căminul cultural - programe de activități, oportunități și priorități”
- manifestare complexă cuprinzând instruiri, programe de educație permanentă, spectacole metodologice, expoziții, proiectii de film, conferințe și întâlniri cu specialiști și personalități culturale, organizate în toate localitățile județului (ianuarie-noiembrie).

Prahova

1 ianuarie – Cerașu

Obiceiuri tradiționale de Anul Nou: *Grăulețul, Sân' Vasile, Capra, Buhaiul, Brezaia.*

1 ianuarie – Ciorani

Sorcova, Colindul cu mielul, Colindul cu grăulețul - obiceiuri tradiționale de Anul Nou.

2 ianuarie – Cerașu

Hora satului.

6 ianuarie – Târgșoru Vechi

„Boboteaza cailor” - concurs hipic.

6 ianuarie – Ciorani

Medalion literar Ion Minulescu.

9 ianuarie – Ploiești

Spectacolul *Antrenorul de înger* de Nichita Stănescu. Interpretează actorii Teatrului „Equinox”; regia: Mihai Vasile.

14 ianuarie – Podenii Vechi

In memoriam: poetul Vasile Podeanu.

15 ianuarie – Ploiești și localități din județ

„Mihai Eminescu - 163 de ani de la naștere” - manifestări dedicate marelui poet: seri literare, spectacole muzical-literare, expoziții de carte, recitări, concursuri.

24 ianuarie – Ploiești și localități din județ

„Unirea de la 1859” - manifestări cultural-artistice dedicate Unirii: evocări, simpozioane, expoziții de carte, concursuri.

25-26 ianuarie – Ploiești

Ateliere interdisciplinare organizate de Teatrul „Equinox” (teatru, dans, arte vizuale).

30 ianuarie – Ploiești și localități din județ

„Caragiale - Viața și opera” - manifestări dedicate marelui dramaturg.

30 ianuarie – Ploiești

Premiera spectacolului *Conu' Leonida față cu reacțiunea*. Interpretează actorii Teatrului „Equinox”. În distribuție: Ion Streche, Mihaela Gaftoi, Luiza Buiac. Scenografia și regia: Mihai Vasile.

● În această lună se editează și lansează:

- *Calendarul Cultural Prahovean 2013*, care cuprinde principalele acțiuni culturale propuse de așezămintele de cultură din județ;

- numărul 2 al revistei Centrului Județean de Cultură Prahova „Labirint”.

Satu Mare

1 ianuarie – Satu Mare - Piața Eroii Revoluției

Depunere de coroane la bustul poetului maghiar Petőfi Sándor.

15 ianuarie – Negrești-Oaș

Manifestări culturale prilejuite de *Ziua Culturii Române* și de aniversarea nașterii poetului național Mihai Eminescu.

17 ianuarie – Satu Mare - Galeria de Artă Plastică a Consiliului Județean
Vernisajul expoziției colective de artă plastică Nistor Alexandru și Iulia Olar.

22-28 ianuarie – Satu Mare

Săptămâna Culturii Maghiare.

24 ianuarie – Satu Mare

Manifestări culturale prilejuite de *Ziua Unirii Principatelor Române.*

● Sâmbătă, 5 ianuarie 2013, are loc, în localitatea Apa, lansarea volumului *Răpirea căpeștelor* de Ion Codreanu.

Sibiu

7 ianuarie – Tălmăcel, Sibiu

Udatul Ionilor - obicei tradițional. Prin acest obicei vechi, cei ce poartă numele Sfântului Ion sunt scufundați de către ceată cu picioarele în apă de două-trei ori, apoi sunt cinstiți cu o gură de vin sau de rachiu. După ce toți Ionii și-au primit botezul, feciorii, fetele, localnicii și turiștii se îndreaptă spre punctul central al satului - piațeta din fața bisericii - unde are loc „jocul”, după ordinea binecunoscută: sârba, învârtita, hațegana, jiana și hora.

● În perioada 9-15 ianuarie, Ansamblul Folcloric Profesionist „Cindrelul-Junii Sibiului” participă la Târgul de Turism de la Viena, unde reprezintă România prin joc și muzică tradițională românească.

Suceava

24 ianuarie – Suceava

„Ziua Unirii” - spectacol folcloric.

24 ianuarie – Suceava

Consfătuirea cu referenții culturali și cu reprezentanții formațiilor muzical-coregrafice din județul Suceava.

31 ianuarie – Suceava

Ziua Artelor Plastice Bucovinene - vernisajul expoziției artiștilor plastici bucovineni.

● Pe tot parcursul lunii se desfășoară Festivalul Literar „Mihai Eminescu” - ediția a XXII-a - al cărui generic este „Sub semnul poetului”. Au loc în această perioadă lansări de carte, depuneri de coroane, simpozioane, mese rotunde, recitaluri, expoziții.

● Începând cu această lună, bilunar, Centrul Cultural „Bucovina”, sub genericul „La școala tradiției”, organizează cursuri de etnomuzicologie pentru iubitorii de folclor.

Vâlcea

6 ianuarie – Muereasca de Sus - Sala de festivități

Alegerea de june - obicei tradițional a cărui vechime se pierde în timp.

23 ianuarie – Râmnicu Vâlcea - Casa Corpului Didactic

Colocviu metodic care vizează probleme de management cultural al așezămintelor de cultură din județul Vâlcea.

24 ianuarie – Râmnicu Vâlcea

„Ziua Unirii Principatelor Române - sărbătoare a tuturor românilor” - spectacol folcloric.

31 ianuarie - Râmnicu Vâlcea

„Atelierele creatorilor vâlceni” - prima reuniune a artiștilor vâlceni și a coordonatorilor de cercuri de creație din anul 2013.

Ecouri

Expoziția Națională de Artă Naivă la a XLIV-a ediție

27 octombrie, ziua prăznuirii Sfântului Dimitrie din Basarabi, a găsit Piteștiul într-un decor minunat de adevărată toamnă: aer rece și umed, miros de frunze veștede și o ploaie mărunță. De la primele ore ale dimineții, artiștii ingenuității - cum îi numea Victor Mașek -, veniți parcă dintr-o altă lume, pentru care mulți dintre noi nici nu mai au ochi să o întrezărească, încep pe rând să urce treptele Galeriei Naționale de Artă Naivă. Acest adevărat sanctuar artistic, prea puțin cunoscut de profani, este păstrătorul celei mai mari colecții de lucrări aparținând Artei Naive - peste 800.

Cu acest prilej a avut loc și colocviul dedicat artei naive, conștientizat și teoretizat de la începutul secolului XX, atunci când Vameșul Henri-Julien-Félix-Rousseau de la Vama Rutieră din Paris uimea publicul cu lucrările sale dezbrăcate de orice falsitate, de orice prefăcătorie, lipsite de închistare și de grija pentru a se face, musai, plăcute. Arta Naivă, însă, ne-a însoțit de când lumea, cuminte, bucurându-ne viața. Iar la români a atins parcă cele mai frumoase forme în rândul țăranilor pictori

**Imagane de la vernisajul *Expoziției Naționale de Artă Naivă*,
ediția a XLIV-a, Pitești, 27 octombrie 2012**

Fotografie din Arhiva CJCPCT Argeș

de icoane pe sticlă, în tapiseriile bunicilor noastre, în pictura pieselor de mobilier din Ardeal.

Ca întotdeauna, organizatorii acestei ample manifestări sunt Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Argeș și Muzeul Județean Argeș. În Amfiteatrul Muzeului Județean Argeș, colochiul a fost moderat de Sorin Mazilescu, directorul CJCPCT Argeș, Augustin Lucici din partea Muzeului Județean Argeș, Costin Alexandrescu (fost director al CJCPCT Argeș), unul din inițiatorii expoziției ajunse astăzi la a XLIV-a ediție, și subsemnatul.

După un moment de reculegere închinat celor din breaslă care au plecat dintre noi, a urmat un scurt cuvânt de întâmpinare adresat celor care vin aproape în fiecare an la această manifestare de suflet, la Pitești. Discuțiile au urmărit mai apoi parcurgerea întregii istorii a mișcării

naivilor de la noi și datoria fiecăruia dintre cei implicați de a păstra vie această moștenire, cu responsabilitate și seriozitate.

A doua zi, duminică, 28 octombrie, a avut loc vernisajul celei de-a XLIV-a ediții a Expoziției Naționale de Artă Naivă.

În prezența unui public numeros, în mare parte familiarizat cu fenomenul artei naive, Spiridon Cristocea, directorul Muzeului Județean Argeș, dr. Sorin Mazilescu, Augustin Lucici, Costin Alexandrescu, Radu Oprea, consilier superior și prof. Constantin Cârstoiu au elogiat creația expozanților și preocuparea lor inedită, în contrast cu vremurile actuale.

Un moment emoționant l-a constituit prezența nonagenarului Nicolae Nica din Chilia - Olt, personalitate cu o activitate neîntreruptă și un palmares deosebit în domeniul artei naive românești, autor și al unor lucrări de mari dimensiuni care stârnesc interesul privitorilor.

A avut loc și lansarea volumului *Arta Naivă în Argeș*, coordonat de Costin Alexandrescu, ca o încununare a activității de coordonare a manifestării, în lunga și productivă misiune de director al CJCPCT Argeș. Lucrarea de referință surprinde începuturile artei naive la Pitești, care coincid chiar cu începuturile mișcării naive din România.

Laureații acestei ediții sunt: Nicolae Pătru din Furnicoși - Argeș - *Premiul pentru pictură „Dr. Ioan Grigorescu”*, oferit de CJCPCT Argeș; Profira Mihai din Iași - *Premiul „Elisabeta Ștefăniță”*, oferit de Muzeul Viticulturii și Pomiculturii Golești; Nicolae Nica din Chilia - Olt - *Premiul pentru sculptură „Din Vasilescu”* oferit de Muzeul Județean Argeș; Sebastian Dinu din Reșița - *Premiul Tinereții*, oferit de CJCPCT Argeș.

Cosmin BLOJU
Referent, CJCPCT Argeș

Expoziția Județeană de Icoane „Pârvu Mutu Zugravu”

Martți, 4 decembrie 2012, în pragul sărbătorii Nașterii Domnului, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Argeș a organizat cea de-a IV-a ediție a Expoziției Județene de Icoane „Pârvu Mutu Zugravu”. Evenimentul nu este *deloc întâmplător*, deoarece Întruparea Mântuitorului nu este doar un prilej, să-i spunem liturgic, de a ne apropia de icoane, ci constituie chiar temeiul realizării și cinstirii icoanelor. Altfel spus, Pogorârea Mântuitorului *din ceruri*, Întruparea și Nașterea Sa au avut ca urmare intrarea în dialog nemijlocit, față către față, cu neamul omenesc, aflat încă sub incidența păcatului originar. Icoana ne oferă, așadar, posibilitatea păstrării acestei relații directe dintre om și Dumnezeu, reprezentând chiar mediul dialogului și al întâlnirii.

Întorcându-ne la expoziția de care aminteam, trebuie subliniat că cei implicați în organizarea sa nu și-au propus o diluare a importanței liturgice a icoanei. De aceea, la vernisaj ne-am bucurat de participarea unui sobor de preoți de la Biserica Sfântul Ioan, în frunte cu părintele paroh prof. dr. Ion Popescu, care au oficiat slujba pentru sfințirea icoanelor. Pentru că icoana nu ar putea fi abordată ca obiect artistic în sensul profan al cuvântului. Astfel, Pavel Florenski arăta, într-una din lucrările sale, că funcția icoanei nu este aceea de a încânta ochiul, ci de a mijloci dialogul credinciosului cu obiectul personal al credinței sale. Desigur, nu vom nega valoarea estetică a icoanei, care este, însă, o urmare firească a scopului său real.

Vernisajul a continuat cu un cuvânt de întâmpinare din partea domnului Octavian Mihail Sachelarie, directorul instituției-gază - Biblioteca Județeană „Dinicu Golescu” Argeș. Au urmat apoi, din partea organizatorilor, dr. Sorin Mazilescu, directorul CJCPCT Argeș și subsemnatul. Un moment deosebit l-a constituit expunerea monahiei Cecilia de la Mănăstirea Aninoasa, care a surprins foarte bine aspecte esențiale din viața și activitatea lui Pârvu Mutu Zugravu, precum și legătura acestuia cu județul nostru. În încheiere, din partea Direcției Județene pentru Cultură și Patrimoniu Cultural Național Argeș, domnul Radu Oprea, consilier superior, a reliefat contextul cultural și istoric al

Vernisajul Expoziției Județene de Icoane „Pârvu Mutu Zugravu”,
Pitești, 4 decembrie 2012

Icoane în expoziția piteșteană

Fotografii din Arhiva CJCPCT Argeș

cărui *produs* a fost Pârvu Mutu, precum și rolul deosebit al acestuia din urmă în formarea și conducerea unei adevărate școli de pictori bisericești.

Trebuie să mai spunem că Expoziția Județeană de Icoane „Pârvu Mutu Zugravu” a apărut în urmă cu câțiva ani, ca materializare a dorinței prof. Costin Alexandrescu, directorul de atunci al CJCPCT Argeș, de a cunoaște și promova iconarii argeșeni, mulți dintre ei cu participări și premii la expoziții naționale. Numele manifestării a fost ales atât în ideea aducerii în atenția publicului larg a personalității lui Pârvu Mutu, cât și ca un reper valoric pentru generația actuală de iconari.

Colaborarea cu Facultatea de Teologie Ortodoxă „Sf. Mc. Filoteia” din Pitești - Secția Artă Sacră, începută în urmă cu câțiva ani, s-a dovedit a fi benefică, evenimentul devenind pentru studenții de aici o etapă pregătitoare în vederea participării la Expoziția Națională de Icoane „Rugămu-ne Ție!”, pe care CJCPCT Argeș o organizează în fiecare primăvară.

Ediția de anul acesta a Expoziției Județene de Icoane „Pârvu Mutu Zugravu” include și câteva fotografii cu lucrări de pictură murală realizate de iconari în biserici din țară.

Text: **Cosmin BLOJU**

Fotografii: **Sorin Dănuț RADU**
CJCPCT Argeș

Noi apariții editoriale

Constantin Șerb, Poiana Sibiului - monografie, Piatra Neamț, Editura Capriccio, 2012

Constantin Șerb (născut în 9 aprilie 1940) face parte din ultima generație de dascăli educați și formați în spirit haretist. Dacă prima generație a trasat granițele României Mari luptând efectiv în tranșee, următoarele au reușit să ridice învățământul românesc pe cele mai înalte culmi educative și culturale, stârnind respectul și aprecierea întregii Europe.

După absolvirea Școlii Normale din Deva, tânărul dascăl a funcționat o vreme ca învățător într-o localitate din Sălaj, după care s-a întors printre ai săi, în Poiana Sibiului - „capitala oierilor” din România.

Va fi, rând pe rând, dascăl, directorul Căminului Cultural, curatorul Muzeului Păstoritului (înființat de Uniunea Oierilor în 1935) și iată, acum monograful comunei sale - orgolioasa, inegalabila Poiana Sibiului.

Dragostea lui pentru Poiana și oamenii săi a fost egalată doar de dr. Eugen Dobrotă - universitarul-scriitor care a părăsit Clujul interbelic pentru a trăi o viață întreagă în Poiana, printre consătenii săi.

Sentimentele dascălului Constantin Șerb față de poienarii săi - „acei magnați ai oilor”, cum i-a numit G. Călinescu - erau acelea ale unui

intelectual ușor detașat de lumea în care trăia (atitudine întâlnită și la profesorul - folclorist Gh. Bogdan), dar și de admirație pentru tenacitatea celor mai mulți dintre ei. I-a iubit fără condiții și i-a admirat fără rezerve. O demonstrează cu fiecare pagină din monografia *Poiana Sibiului* - carte pe care o publică, postum, soția sa, Pușa.

Structurată în *nouă capitole și Anexe*, monografia semnată de Constantin Șerb ambiționează (și reușește!) să contureze rolul imens pe care l-au avut poienarii, oierii transhumanți în general, la menținerea trează a ideii de *unitate de limbă, de port, de obiceiuri* a tuturor românilor. Acolo unde s-au așezat (îndeobște în *Oltenia, Muntenia sau Dobrogea*) „au făcut operă națională” - spune Ion Ionescu de la Brad, adică au înființat *școli, biserici, așezăminte* de cultură, *asociații* profesionale. Vorbind despre *Mocanii din Dobrogea*, Dumitru Șandru le atribuie *ultimul descălecat* al ardelenilor... *românizarea Dobrogei*. Profesorul Corneliu Bucur - autorul celor mai consistente studii despre păstorit, crede că *transhumanța* a determinat, prin efectele sale benefice, apariția *aristocrației transilvane*, în secolul al XVIII-lea. Regăsim în paginile cărții toate aceste idei, dacă nu afirmate, discret sugerate printr-o prezentare detaliată a structurii psiho-somatice a poienarilor, a *asociațiilor profesionale* ale *oierilor* (*Reuniunea economilor de oi...* Poiana, 1922, *Uniunea Oierilor* - Sibiu, 1935), a revistei *Stâna* - organ al oierilor din întreaga țară (1934), a băncii *Mielul* - societate pe acțiuni înființată în 1891, sau a *Muzeului Păstoritului* (1935) - toate cu sediul în Poiana Sibiului.

Grijile și nevoile i-au mânat pe acești întemeietori de sate, ctitori de mânăstiri și biserici, până departe în *Caucaz* sau *Pusta ungară*, dar s-au întors întotdeauna *acasă* „cu tot ce au agonisit ca să-și facă cea mai frumoasă casă în satul lor”, subliniază cu admirație și nostalgie editorul - Constantin Horia Alupului-Rus - într-o *caldă prefață* intitulată *Satul cu oameni frumoși*.

La 13 ani de la plecarea lui Constantin Șerb în lumea de dincolo, cartea sa despre Poiana Sibiului și oamenii săi vede lumina tiparului prin grija soției, prof. Mariana Șerb, a copiilor și a cumnatului său, profesorul Horia Alupului-Rus - directorul Editurii „Capriccio” din PiatrNeamț. O restituire care-i onorează, iar pe Constantin Șerb îl așază acolo unde îi este locul alături de dascălii adevărați, aceia care continuă să împrăștie lumină și după dispariția fizică.

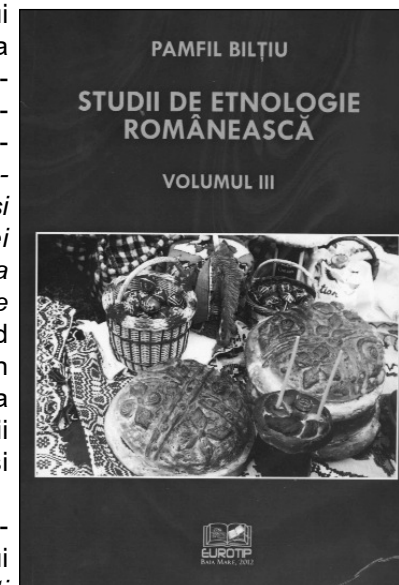
Prof. univ. dr. Ilie MOISE

Pamfil Bilțiu, Studii de etnologie românească, volumul III

Noul volum de studii al etnologului Pamfil Bilțiu, apărut în anul 2012 la Editura Eurotip, Baia Mare, impresionează prin bogăția subiectelor abordate. Publicația este structurată în patru capitole: I. *Obiceiurile și tradițiile - permanentă și continuitate*, II. *Valori și valențe ale magiei și mitologiei populare*, III. *Contribuții la istoria etnologiei românești și* IV. *Valori ale artei populare maramureșene*, reușind astfel să acopere teme etnologice din sfera mitologiei, a artei populare, a obiceiurilor de familie, dar și studii destinate istoriei folcloristicii și etnologiei românești.

Capitolul I aduce în prim-plan obiceiuri de familie din zona Maramureșului (*Ceremonialul nașterii la Giulești Maramureș, Nunta în satul Șurdești ș.a.*), dar și studii din zona folclorului literar (*Șarpele antropofag din repertoriul folcloric maramureșean, baladă sau colind?*, *Contribuții la studierea colindului religios în folclorul maramureșean*). O lectură interesantă este cea despre obiceiul *strânsul nepoatelor*, rit de răscumpărare a copilului de la moașă, care se manifestă sub forma oferirii unor daruri moașei, urmată de masă și joc, din seria obiceiurilor de naștere. De subliniat este finalul acestui studiu în care autorul menționează unul dintre motivele pentru care obiceiul este pe cale de dispariție: *o piedică în calea performării lui este lipsa de bani care să acopere cheltuielile mari care le necesită, la obicei participând peste o sută de nepoate cu soți cu tot*.

Capitolul II conține studii de mitologie și de magie, dintre care menționăm studiul despre *substratul mitico-magic al porții*, în care autorul vorbește despre importanța și rolul porții în unele obiceiuri, dar și despre

arta decorativă a acesteia, și cel despre *desfăcutul de făcătură*, o descriere minuțioasă a unei practici din zona magicului.

Capitolul III este constituit din articole dedicate unor personalități din etnologia românească (Simion Florea Marian, Mihai Pop, George Barițiu și Silvia Zderciuc), în care sunt subliniate meritele acestora în evoluția acestei științe în România.

Capitolul IV aduce în discuție elemente de artă populară și meșteri importanți din sfera prelucrării lemnului și a pietrei din zona Maramureșului: crucile de piatră de la Șurdești, crucile mortuare de la Breb, meșterul Onisim Conta sau meșterul Ion-Neag Ardelenaș.

Volumul de studii al lui Pamfil Bilțiu este, în primul rând, un registru al zonelor din Maramureș bogate în tradiții, dar și a celor păstrătoare de tradiții. Autorul ia în discuție stadiul actual unor obiceiuri, numește zonele în care acestea au fost performate, menționând apoi zonele încă active. De exemplu, Țara Lăpușului este o zonă propice cercetării obiceiurilor de nuntă unde nunta *era un spectacol grandios și impresionant* și tot aici *se servește și acum la pomeni gulaș de oaie, doar slujitorilor bisericii servindu-li-se mâncăruri alese* (în articolul despre mesele țărănești din Maramureș și transformările suferite), leudul este singura localitate unde se mai practică *strânsul nepoatelor*, în cartierul Ferneziu din Baia Mare cercetătorul poate vedea performată piesa de teatru popular *Pomul lui Adam*, variantă prelucrată a piesei *Cu Adam și Eva*, iar în Zona Codrului și în satele de peste Gutâi cercetătorul găsește și astăzi o serie de practici rituale în gătitul mesei din Ajunul Crăciunului.

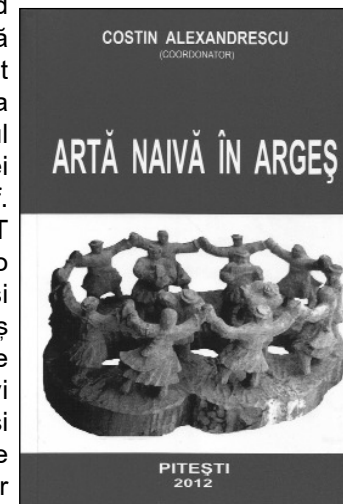
Având în vedere caracterul său polivalent, din perspectiva temelor abordate, *Studii de etnologie românească* poate fi înscris în listele bibliografice consultate în scop documentar înaintea unei cercetări în zona Maramureșului.

Dr. Aura-Andreea PETRE
Asistent cercetare, CNCPCT

Arta naivă în Argeș

Editura Alean, Pitești, 2012, 406 p.

Duminică, 28 octombrie a.c., începând cu ora 11.00, la Galeria Națională de Artă Naivă (a Muzeului Județean Argeș) a avut loc vernisajul celei de-a XLIV-a ediții a Expoziției Naționale de Artă Naivă. În cadrul acesteia s-a lansat o monografie a artei naive argeșene. Coordonatorul lucrării, prof. Costin Alexandrescu - director al CJCPCT Argeș timp de patru decenii - a realizat o lucrare exhaustivă, cuprinzând: opinii și analize ale criticilor și specialiștilor din Argeș și din țară, prezentarea edițiilor Expoziției de Artă Naivă, portretele unor artiști naivi (pictori și sculptori) reprezentativi din județ și ale celor care s-au ocupat și se ocupă de organizarea expoziției, numele câștigătorilor la expoziții de gen, ecouri în presă etc.

De remarcat că *arta naivă* este subiectul mai multor lucrări apărute în țară. Putem menționa lucrarea ieșeanului Costel Iftinchi - *Enciclopedia 50 de ani de Artă Naivă* (Editura Pim, Iași, 2010). Din capul locului, conceptul de „artă naivă” este un dat, autorul subliniind că este „foarte greu de precizat perioada în care ea și-a făcut apariția pe teritoriul României”, dar este sigur că acest „stil de artă a existat dintotdeauna” (*Scurt istoric*, pag. 6). Apoi amintește de meșterul popular Ion Stan Pătraș (cioplitor din satul Săpânța), de *țăranul* Ion Niță Nicodin, cu prima sa expoziție de pictură în anul 1968, și de „prima expoziție de nivel național” din 27 aprilie 1969 de la Pitești. Printre lucrări „de bază” amintește: *Arta plastică de amatori* (București, 1971), *Arta Naivă în România* (Editura Meridiane, București, 1980), *Arta plastică de amatori* (Editura Meridiane, București, 1983), *Arta naivă* a lui Victor Ernest Mașek (1989).

La nivel internațional au fost organizate expoziții la Paris (1927), Zurich (1937), New York (1938). Chiar și cineștii și-au arătat interesul pentru acest „nou” curent: filmul de scurt-metraj *În pădurea cea stufoasă* (regia:

Titus Mesaroș, 1972), în care sunt prezentați Ioan Măric, Ghiță Mitrăchiță, Alexandrina Lupașcu-Debreczeni și Ion Niță Nicodin.

Din această perspectivă, prof. Costin Alexandrescu răspunde mai bine exigențelor unei asemenea lucrări monografice. Este, de asemenea, coordonator și al altor lucrări: *Pe Argeș în jos, pe un mal frumos* de Ion Cruceană (1981); *Colinde și obiceiuri de iarnă din Argeș-Muscel* (alături de dr. Adriana Rujan, Pitești, 1998); *In memoriam: Alfons Popescu - un cântec de-o viață* (1998) ș.a.

Istoric vorbind, prof. Costin Alexandrescu amintește de **prima expoziție** națională de artă naivă din data de 27 aprilie 1969 pe simezele din Pasajul Victoriei nr. 89 din Pitești (pag. 35) și de folosirea **pentru prima dată** a termenului de artă naivă pe un afiș și în catalogul unei expoziții la Pitești din mai 1967 (*Ibidem*).

Este de notat frecvența unor metafore precum: „fenomenul artei naive”, „școala naivilor”, „insula naivilor” pentru ceea ce specialiștii au numit, de-a lungul timpului artă „populară”, „primitivă”, „elementară”, „rudimentară” etc.

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Argeș a fost unul dintre principalii inițiatori (din anul 1969) și organizatori ai *Expoziției Naționale de Artă Naivă*. Lucrarea este divizată didactic în mai multe capitole și cuprinde și participările, premiile și distincțiile artiștilor naivi argeșeni la manifestările naționale și internaționale (începând cu expoziția lui Din Vasilescu - sculptor din Miroși-Argeș, de la București, în 1953); un inventar al lucrărilor de pictură, sculptură și tapiserie existente în Galeria de Artă Naivă de la Pitești (mai exact 862 lucrări - achiziționate, premiate și donate de 188 artiști din toată țara). Cele mai multe sunt ale pictorului piteștean (prin adopție) Nicolae Burcă - 62 de lucrări.

Lucrarea se încheie cu un luminos album tematic - reproduceri ale următorilor artiști: Ion Gh. Grigorescu, Constantin Din Vasilescu, Dan Rodan, Valentin Pop, Elisabeta Ștefăniță, Gheorghe B. Negru, Alexandrina Lupașcu și Ștefan Debreczeni, Gheorghe B. Negru, Nicolae Pătru, Ion Bratu, Ion Păuna, Gheorghe Bejan, Nicolae Nica, Ecaterina Nicolau, Mariana Mihuleț, Dan Gherasimescu, Nicolae Burcă și Teodor Zețu.

Sorin Dănuț RADU
Referent, CJCPCT Argeș

**Ansamblul folcloric „Drumul Baltagului”
(Borca, jud. Neam) la vernisajul expoziției
„Craciunul și Anul Nou în creația populară contemporană”,
ediția a XXI-a - 2012 - organizator: CNCPCT.**

Fotografie de Dănuț Dumitrașcu

Mulțumim tuturor colaboratorilor
și vă așteptăm în continuare informații și articole de specialitate
pentru *Buletinul Informativ*.

Buletin **INFORMATIV**

Anul XXII • nr. 1 (248) • Ianuarie • 2013